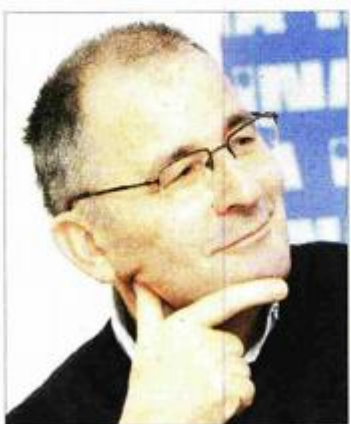

UZ IZLOŽBU "TIZIAN, TINTORETTO, VERONESE – VELIKI MAJSTORI RENESANSE"

Velikani renesanse iz hr

Izložba predstavlja četrdesetak slika na platnu i drvu, među kojima je i skupina remek-djela najznačajnijih talijanskih slikara 15. i 16. stoljeća: Tiziana, Tintoretta, Veronesea, Carpaccia, Bellinija, Lotta, Crivelija, Vivarinija i drugih slikara rasutih po hrvatskom priobalju, a pokazuje da se u mjestima poput Vodnjana, Poreča, Raba, Krka, Rovinja u to doba živjelo pravim gradskim životom

Pišu Maja HRGOVIĆ
i Mate ĆURIĆ
Snimio Ognjen ALUJEVIĆ

Radoslav Tomić – autor izložbe

Stanovnici malih urbanih jezgri na jadranskoj obali i po našim otocima do te su mjere cijenili majstorstvo renesansnih umjetnika da su bez puno premošljivanja bili spremni prodati svoje vinograde i s tim se novcem zaputiti u Veneciju naručiti od Tintoretta ili Veronesea kakvu lijepu sliku za novu crkvicu. Akademik Radoslav Tomić, stručnjak za renesansnu umjetnost i autor izložbe *Tizian, Tintoretto, Veronese - veliki majstori renesanse*, koja je upravo otvorena u Klovičevim dvorima, prava je riznica intrigantnih detalja iz povijesnih arhiva koji svjedoče o tome da se u Hrvatskoj u 15. i 16. stoljeću umjetnost štovala i na razini svakodnevnog života malih zajednica.

Narudžba pučana Vrboske

Štoviše, izložba pokazuje da se u mjestima poput Vodnjana, Raba, Krka, Vrboske, Košljuna, Bola, Velog Lošinja ili Baške u to doba živjelo pravim gradskim životom koji u mnogim segmentima nije zaostajao čak ni za glamurnom Venecijom.

- Dominikanski samostan u Bolu čuva zapis o ambicioznom mještanimu, izvjesnom Luki Poloviniću, koji je otišao u Veneciju sklopiti ugovor s Tintoretom za sliku koja je imala resiti samostan. Postoji i dokument o cijeni koju su ugovorili. Na kraju je Tintoretto naslikao samo dio te slike, a ostatak njegovi pomoćnici iz radionice koja je po svemu sudeći imala puno naručitelja i dobro poslovala - kaže Tomić, pripovijedajući jednu za drugom anegdote koje se vežu za remek-djela pohranjena u crkvama, samostanima, galerijama, muzejima i privatnim zbirka rasutima po cijeloj Hrvatskoj.

Ciljano izmještena iz socijalnog, političkog, privatnog ili sakralnog konteksta, kojima stoljećima pripadaju, ta će djela nastala između 1450. i 1590. godine prvi put biti okupljena u nekovrsni "imaginarni muzej renesanse", kako je ovu izložbu nazvala ravnateljica galerije Klovičevi dvori Vesna Kusin.

Naručitelji tih vrijednih djela koja će izložbom u "Kloviću" prvi put biti okupljena na jednom mjestu bili su plemići, svećenici i bratovštine, a čuvaju se na hrvatskom priobalju od Poreča do Boke kotorske. Međutim, i pučani "civilni" sudjelovali su u kulturnom oplemenjivanju svojih zajednica.

- Na primjer, u Vrboski, malom mjestu na otoku Hvaru, mještani su se samoinicijativno okupili i naručili od Veronesea jedan veliki poliptih od devet dijelova za mjesnu crkvu koja je tek bila izgrađena. Neki su dijelovi tijekom stoljeća bili skinuti sa zida iznad oltara, a na ovoj izložbi prvi put rekonstruiramo njihov originalni izgled - kaže akademik Tomić.

Ravnateljica Kusin veseli se činjenici da će ovaj projekt Klovičevih dvora integrirati cijelu Hrvatsku.

- Djela Tiziana, Tintoretta, Veronesea, Carpaccia, Bellinija, Lotta, Crive-

"Sv. Obitelj sa sv. Jeronimom" Francesca Bissola, ulje na drvenoj ploči iz prve polovice 16. st. - Zavičajni muzej Rovinja

lija, Vivarinija i drugih slikara, rasuta po hrvatskom priobalju, tvore imaginarni muzej velikana renesanse. Sad ga prvi put stvarno uspostavljamo zahvaljujući skrbnim posuđivačima - istaknula je Kusin.

Izložba okuplja slike na platnu i drvu. Dio njih čine one koje je u 19. stoljeću kupio dakovački biskup Josip Juraj Strossmayer, utemeljitelj najveće galerije slika starih majstora u Hrvatskoj. U fokusu su i zasluge ar-

Bastiani - Veneziano

Radnici preuzimaju triptih Lazzara Bastianija (+1452) iz zbirke sakralne umjetnosti župe sv. Blaža u Vodnjanu. Slika je kopija triptiha slikara Paola Veneziana iz 1321. i predstavlja čudesa koja je učinio sv. Leon Bembo - što se vidi u tekstu poput stripa: Catarina Franconellis dobila je vid, umiruće dijete čudesno je ozdravilo. Vodnjan čuva spomen na te čudesne događaje, kaže župnik Marijan Jelenić.

Tri djela iz Istre

Izbor iz renesansnog blaga Istre na izložbi će predstavljati tri rada - iz Poreča poliptih Antonija Vivarinija, Venecija, 1440., koji se čuva se u porečkom Dijecezanskom muzeju (karakterističan je po tome što mu nedostaje okvir); iz Rovinja slika Francesca Bissola "Sveta obitelj i sv. Jerolim" u fundusu Zavičajnog muzeja te "Prizor iz života sv. Leona Bempa" Lazzara Bastianija iz župnog ureda crkve sv. Blaža u Vodnjanu.

Kustosica Zavičajnog muzeja Poreštine Vitava Muk ukazuje na još neke primjere poliptiha rane renesanse, s prisutnim utjecajima gotike, kao rezbareni poliptih iz pulske franjevačke crkve nastao oko 1480. godine; krajem 16. stoljeća nastala je pala Francesca Cevoles, a čuva se u Poreču; triptih Girolama da Santacroce, naručen za franjevačku crkvu u

Vesna Kusin

Pazinu, značajno je renesansno djelo ulje na platnu velikih dimenzija (350x450 cm) *Posljednja večera venecijanskog slikara Palme Mladeg*, koja se čuva u porečkoj biskupiji. Za one koji žele više znati o samoj temi preporuča knjigu V. Bralić - N. Kudiš - Burić: *Slikarstvo u Istri*.

Posebno je zanimljivo da će slika iz Vodnjana odmah po završetku izložbe, a po ugovoru koji je sklopljen, biti predana Hrvatskom restauratorskom zavodu na detaljnu zaštitu i obradu. Djelo je dosta oštećeno i ovo je ujedno način kako se zajednički treba brinuti o svojoj baštini - ističe Vesna Kusin, koja posebne pohvale upućuje Konzervatorskom odjelu Rijeka na velikoj pomoći oko ove izložbe za koju su učinili niz zahvata, obrada i sistematskog rada na pripremi djela.

- Izložba je međunarodna, a ustvari je čine djela iz domaćih fundusa, čime se potvrđuje u kojoj je mjeri renesansa bila prisutna na našem području, posebno kada ističemo, recimo, Šibenik i njegovu katedralu, kapelu bl. Ivana u Trogiru, dubrovačku kulu Minčeta... kao djela UNESCO-ove zaštićene baštine, ali i jedinstvenih ostataka ljetnikovaca i bratovština koji su jedinstveni uopće za ostala područja na kojima se renesansa širila, naglašava ona.

U KLOVIČEVIM DVORIMA

vatskih riznica

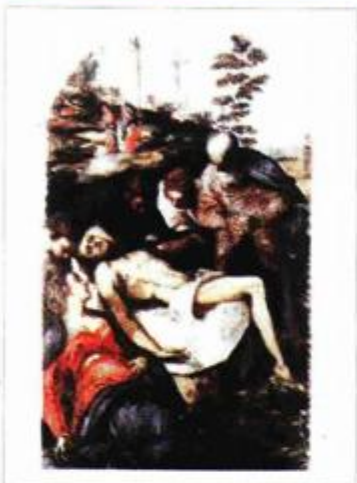

Zbirka Hutterott

Od kustosa Zavičajnog muzeja grada Rovinja Darija Sošića saznajemo da ova ustanova posjeduje desetak umjetnina iz razdoblja 16. stoljeća. Pored izložene slike Francesca Bissola u Klovičevim dvorima, još sedam slika, jedna grafika i jedna polikromirana skulptura čine lijepu renesansnu cjelinu. Umjetnine su pripadale zbirci austrijskog grofa Hutterott s otoka sv. Andrija (crveni otok) a nabavljane su na tržištu umjetnina u Veneciji i Trstu sredinom 19. stoljeća. To su: *Portret plemića*, Georgiusa Palme, ulje na bakarnoj ploči s kraja 16. stoljeća; *Sv. Katarina*, ulje na tkanini mletačkog slikara iz druge polovice 16. st.; *Bogorodica s djetetom, malim Ivanom Krstiteljem i anđelima*, pripisuje se Leandru Bassanu koji je živio od 1557. do 1620. djelovao je u Veneciji; *Poklonstvo kraljeva*, uljana boja na drvu, pripisuje se Bonifaciu de'Pitati iz prve polovice 16. st.; *Sv. Obitelj*, uljana boja na drvu mletačkog slikara iz sredine 16. st.; *Zaruke sv. Katarine*, uljana boja na drvu mletačkog slikara iz sredine 16. st.; *Sv. obitelj sa sv. Jeronimom*, Francesca Bissola, ulje na drvenoj ploči iz prve polovice 16. st.; *Bitka kod Lepanta 1571.*, bakropis Bonifacia Natalea (Nadal) iz 1572.; *Bogorodica s djetetom*, pripisuje se krugu sljedbenika Calista Piazza, slikara iz Lodijske škole čija je aktivnost zabilježena između 1524. i 1562. godine; *Bogorodica s djetetom*, polikromirana skulptura nepoznata majstora

"Sv. Obitelj", uljana boja na drvu mletačkog slikara iz sredine 16. st.

Jacopo Tintoretto, Oplakivanje Krista, Stari Grad, Hvar

hidakona Bernardina Đorđića iz Dubrovnika, kapetana Gašpara Kraljeta iz Velog Lošinja i slikara Gaetana Grezlera iz Vodnjana - oni su svojim donacijama trajno obogatili hrvatsku likovnu baštinu dragocjenim djelima Lazzara Bastianija, Bartolomea Vivarinija, G. G. Savolda, Parisa Bordonea i Vincenza Cetene.

Dubrovački Tizian

- Na Tizianovoj slici iz dubrovačke katedrale, naručitelj - vjerojatno netko iz plemićke obitelji Pucić - naslikan je uz svetog Dominika, Mariju Magdalenu i svetoga Vlaha. Remekdjela koja nam stižu s Hvara bila su u posjedu obitelji Lucić i Hektorović, istaknuo je Tomić te dodao da je neke od ovih slika zagrebačka je publika već vidjela kad je prije ne-

Poliptih Antonija Vivarinija, Venecija, 1440., koji se čuva u Poreču

Lorenzo Lotto (1483.-1556.), Portret biskupa Tome Nigrisa, 1527.

Renesansa u Istri

Najcjelovitiji primjer renesansnog stila u istarskom graditeljstvu - Svetvinčenat

Dr. Ivan Matejić u Istarskoj enciklopediji daje jedan cjelovit pregled renesanse u Istri, stilskog razdoblja europske umjetnosti XV. i XVI. st., što se odlikuje obilnim korištenjem predložaka antičke umjetnosti, poglavito u graditeljstvu i kiparstvu. Izdvajamo neke karakteristike; u arhitekturi se to očituje u dijelovima fortifikacija što se obnavljaju ili nanovo grade (Poreč, Pula, Roč, Oprtalj), katkad raskošnija bifora (Labin, Buje), a naslikani renesansni motivi na pročelima kuća sačuvani su u Kopru i Bujama. Najcjelovitiji primjer renesansnog stila u istarskom graditeljstvu pokazuje središte u Svetvinčentu u kojem tadašnji vlasnici, mletačka obitelj Morosini, gradi pravi renesansni trg s kaštelom, župnom crkvom trolisnog pročelja, gradskom lođom i nizom jednokatnica s renesansnim monoforama.

Sve te građevine podignute su od 1485. do oko 1520. i primjer su planiranog "idealnog" naselja. Klesarska radionica koja je radila Morosinijevu crkvu u Svetvinčentu proizvela je vjerojatno i portale župne crkve u Mutvoranu i franjevačke crkve u Pazinu. Prve kiparske umjetnine renesansnih obilježja nabavljaju se iz Venecije, npr. poliptih Antonija Vivarinija iz 1441. i srebrni pozlaćeni antependij za Eufrazijanu u Poreču 1451. Rani prodor renesansne morfologije, u donekle rustičnoj interpretaciji, predstavlja okvir vrata s reljefima anđela svirača podrijetlom iz benediktinskog samostana na Velom Vrhu, danas na katedrali u Puli (1456).

Renesansnih su obilježja profili, ukras i oblik pisma na portalu biskupskog dvora u Poreču (1465). Iz 1476. potječe nadgrobni biskupa Quirinija u Eufrazijani, skulptura Navještenje Blažene Djevice Marije u Arheološkom muzeju Istre u Puli (oko 1490.) rad je veneci-

janskoga kipara Giovannija Burore iz škole Pietra Lombarda. U okolici Buja djelovao je potkraj XV. st. kipar Matej iz Pule, koji je izradio niz rustičnih reljefa u kojima rabi pojednostavljene renesansne motive (portal crkve sv. Marije Milosrdnice, dva prozora i nekoliko grbova u Bujama, kapiteli crkve Marije Snježne u Čepiću, grb Dolfin u Grožnjanu).

Remek-djelo venecijanskoga drvorezbarstva je poliptih iz pulske franjevačke crkve (oko 1480.). Razdoblju druge polovice XV. st. pripadaju i kipovi, ostaci drvorezbarstvenih poliptiha, iz Poreča (biskupski dvor Eufrazijane), Umaga, Plomina i Bala. Cjeloviti drveni polikromirani i pozlaćeni poliptisi sačuvani su i u Balama i Svetom Lovreču. Posebno i istaknuto mjesto među sačuvanim renesansnim drvenim umjetninama u Istri imaju proizvodi venecijanske drvorezbarske radionice Paola Campse de Bobotija: kip Majke Božje s Djetetom iz crkve sv. Marije Milosrdnice u Bujama (1498.), triptih u crkvi sv. Marije od Vrata u Motovunu, poliptih iz Medulina i veliki poliptih iz Mutvorana (oko 1520.).

Sačuvana su djela Antonija Vivarinija (Poreč), Cime da Conegliana i Vittorea Carpaccia (Kopar), Girolama da Santacrocea (Kopar, Pazin), Palme Mlađega (Svetvinčenat), dok je Juraj (Zorzi) Ventura podrijetlom iz Zadra, koji je (oko 1600.) više godina djelovao u Kopru (oltarne pale u Zminju, Galizani, Vižinadi, Fažani) prihvatio kasnorenesansnu maniru. Tom stilu priklonili su se i neki domaći majstori zidnoga slikarstva: Klerigin iz Kopra u crkvi sv. Marije u Oprtalju i Antun s Padove (Kašćerge), što je zamjetljivo na njegovim freskama u crkvi sv. Roka u Draguču (1529. i 1537), a posebno na poliptihu za crkvu sv. Jerolima u Humu (1429).

koliko godina u Klovičevim dvorima bila postavljena velika izložba o dominikancima u Hrvatskoj. Neke pak posudbe nisu mogle biti realizirane, iako su u izdašnom katalogu izložbe iscrpno obrađene.

- Prema izvornoj zamisli trebala je biti predstavljena i glasovita pala *Bogorodica s Djetetom, svetim Franjom Asiškim, svetim Vlahom i naručiteljem Lujom Gučetićem (Pala Gozze/Pala Gozzi)* koju je 1520. godine po narudžbi dubrovačkog plemića za crkvu San Francesco in Alto u Ankoni naslikao Tizian. To je neosporno najvažnija slika koju je kupio jedan naš sunarodnjak - rekao je Tomić žaleći što ta posudba nije mogla biti ostvarena zbog "ograničenih mogućnosti".

Slično je i s portretom biskupa Tome Negrisa Lorenza Lottoa iz Biskupske palače u Poreču koji je istovremeno bio pozvan na izložbu u Veneciju i Zagreb pa je na kraju ostao u Poreču, no

prije šest mjeseci je bio izložen u Klovičevim dvorima na izložbi o franjevcima, dodaje Kusin, koja naglašava da se odabrana djela mogu se podijeliti u tri skupine. U prvoj su slike koje su bile naručivane i kupovane izravno u radionicama talijanskih, najviše mletačkih majstora i predstavljaju najljepši dio renesansnog slikarstva u Hrvatskoj; u drugoj slike koje su u 17. i 18. st. nabavljale ugledne osobe i darovale ih crkvama i zbirkama u Istri, na Kvarneru i u Dalmaciji, a u trećoj one koje je u 19. st. kupio dakovački biskup Josip Juraj Strossmayer.

Izložbu je otvorio Zoran Šikić, državni tajnik u Ministarstvu kulture, opisavši je kao izniman kulturni događaj koji uoči ulaska Hrvatske u EU doprinosi uzajamnom upoznavanju europskih kultura, a antologijska djela velikih majstora renesanse trajat će do 22. siječnja 2012. godine, a kustosica je Marina Viculin.